

PROVBORRNINGAR UTMED

OSTLÄNKEN

Provborrhningar på ett gravfälts- och boplatssområde i Tystberga, fornlämning L1983:5747/Tystberga 69:1 och L1983:5508/Tystberga 232:1, fastigheten Tystberga-Rogsta 1:14, Tystberga socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län

PETER SILLÉN

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3250

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Fornlämningar på gravfältet L1983:5747/Tystberga 69:1. Foto från nordost.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

PROVBORRNINGAR UTMED

OSTLÄNKEN

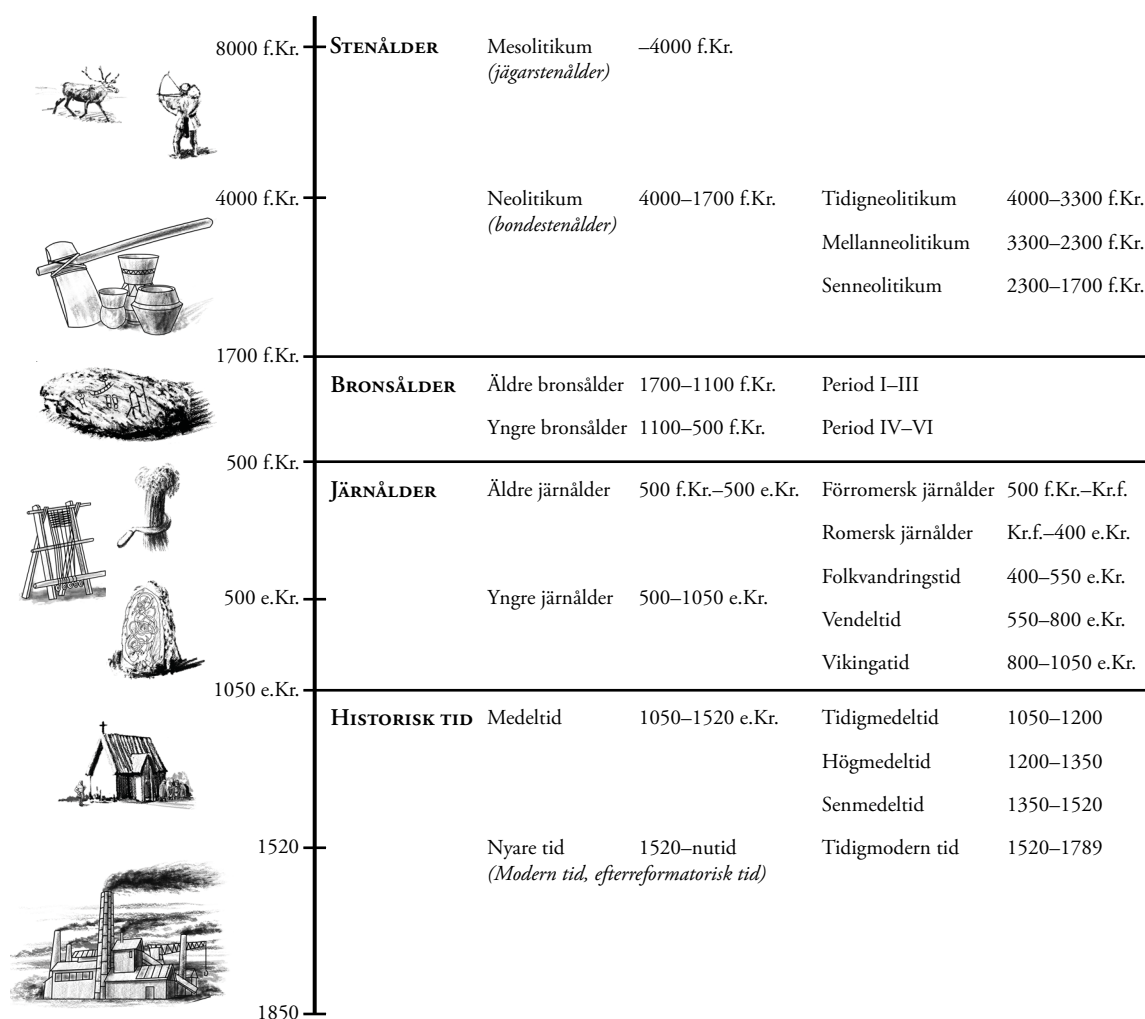
Provborrhningar på ett gravfälts- och boplatssområde i Tystberga, fornlämning L1983:5747/Tystberga 69:1 och L1983:5508/Tystberga 232:1, fastigheten Tystberga-Rogsta 1:14, Tystberga socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län

PETER SILLÉN

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3250

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

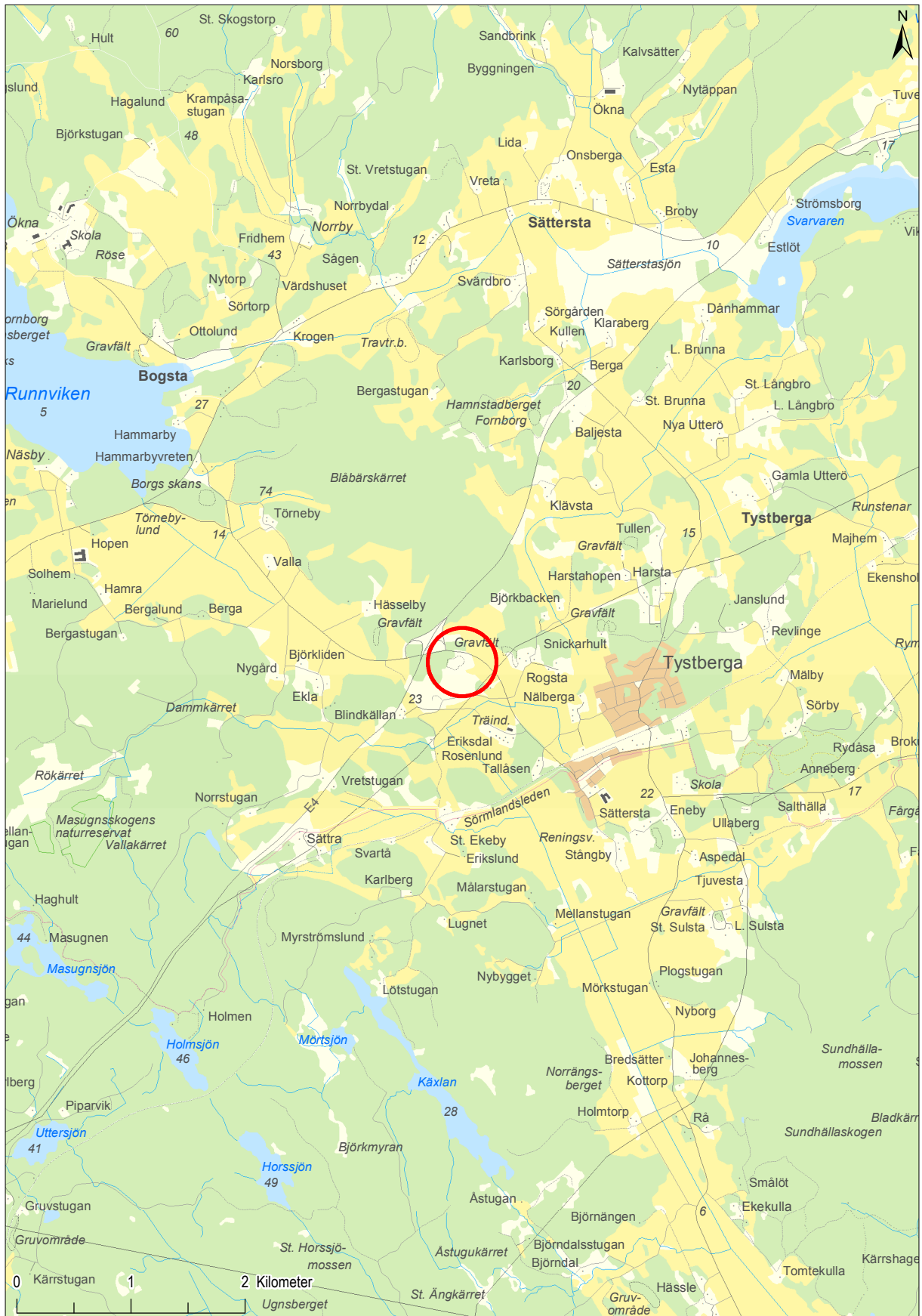
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
BAKGRUND OCH SYFTE.....	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD.....	8
UTFÖRANDE OCH RESULTAT	8
REFERENSER	10
Litteratur	10
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	11

Figur 1. Platsen för undersökningen markerad på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

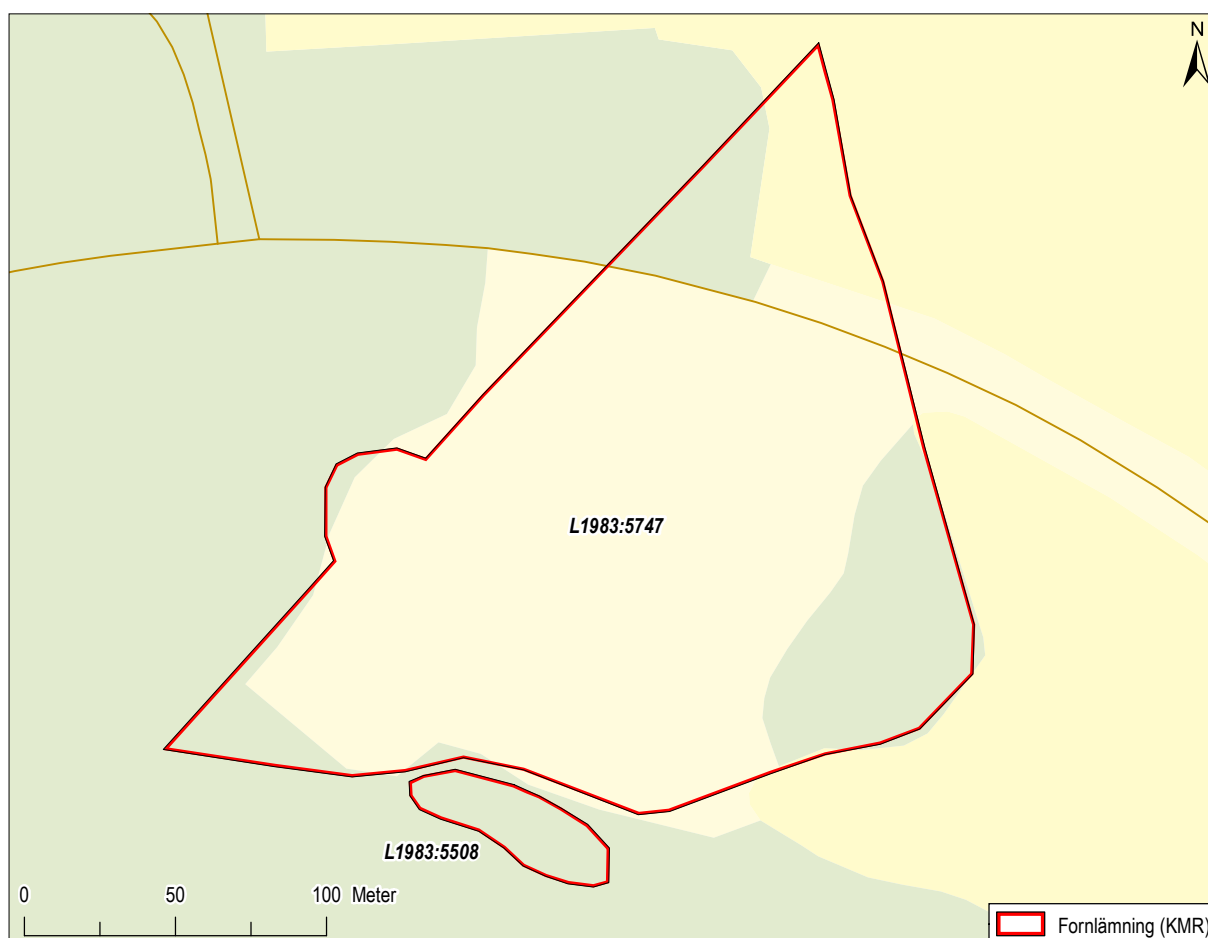
Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanland genomfört en schaktningsövervakning och arkeologisk kontroll i samband med geotekniska, hydrologiska och miljötekniska undersökningar inom och i fornlämningsområde till fornlämning L1983:5747/Tystberga 69:1 och L1983:5508/Tyst-

berga 232:1, Södermanlands län (figur 1). Undersökningarna skedde genom att marken sonderades genom borrhning på 12 platser för att bestämma jordlager och bergnivå. Inga fornlämningar påträffades vid borrhningen och maskintransporterna kunde ske utan att skada fornlämningarna.

BAKGRUND OCH SYFTE

Inför byggnationen av järnväg Ostlänken planerade Trafikverket/COWI att utföra geotekniska, hydrologiska och miljötekniska undersökningar som berörde ett gravfält och boplatsoområde från järnålder L1983:5747/Tystberga 69:1 och en stenåldersboplatz L1983:5508/Tystberga 232:1 i Södermanlands län (figur 2).

Schaktningsövervakningen och den arkeologiska kontrollen syftade till att undvika att fornlämningar skulle komma till skada. Uppdraget innebar att anvisa lämpliga körvägar, anvisa plats för provborrningar och ifall det skulle krävas löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar som berörs samt att ta tillvara eventuella fynd.

Figur 2. De berörda fornlämningarna L1983:5747 och L1983:5508 (urval, KMR) med fornlämningens utbredning från utredning etapp 2. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2500.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD

Fornlämningsområdet ligger i ett sprickdalslandskap med omväxlande åkermark och skogsklädda höjdparter på nivåer mellan omkring 10 och 65 meter över havet.

Fornlämningsbilden i närområdet innehåller ett flertal gravfält samt ensamliggande stensättningar och högar, några torplämningar, boplatser, färdvägsystem och en möjlig by-/gårdstomt i Rogsta 500 meter österut.

De aktuella fornlämningarna ligger till största delen på ett impediment i en beteshage med undantag för den allra nordligaste delen som ligger i åkermark. Det cirka 250 meter långa fornlämningsområdet stiger från omkring 30 meter över havet i norr till 45 meter över havet i sydväst.

Gravfältet och boplatssområdet L1983:5747/Tystberga 69:1 innehåller cirka 80 kända fornlämningar. Den största delen utgörs av stensättningar, högar och skärvstenshögar (figur 3). Enstaka stenkonstruktioner, stensträngar, terrasseringar och odlingsrösen är också synliga på impedimentet. Vid en arkeologisk utredning etapp 2 hösten 2018 påträffades även några boplatslämningar i form av en härd, en kokgrop, fem stolphål och ett kulturlager. Ett stolphål ¹⁴C-daterades vid utredningen till 130–350 e.Kr (Hjulström 2019).

I direkt anslutning till Tystberga 69:1 i söder finns en registrerad stenåldersboplat, L1983:5508/Tystberga 232:1. Fynd av skärvsten och keramik har påträffats i markskärningen till en grustäkt, men fornlämningens utbredning är oklar.

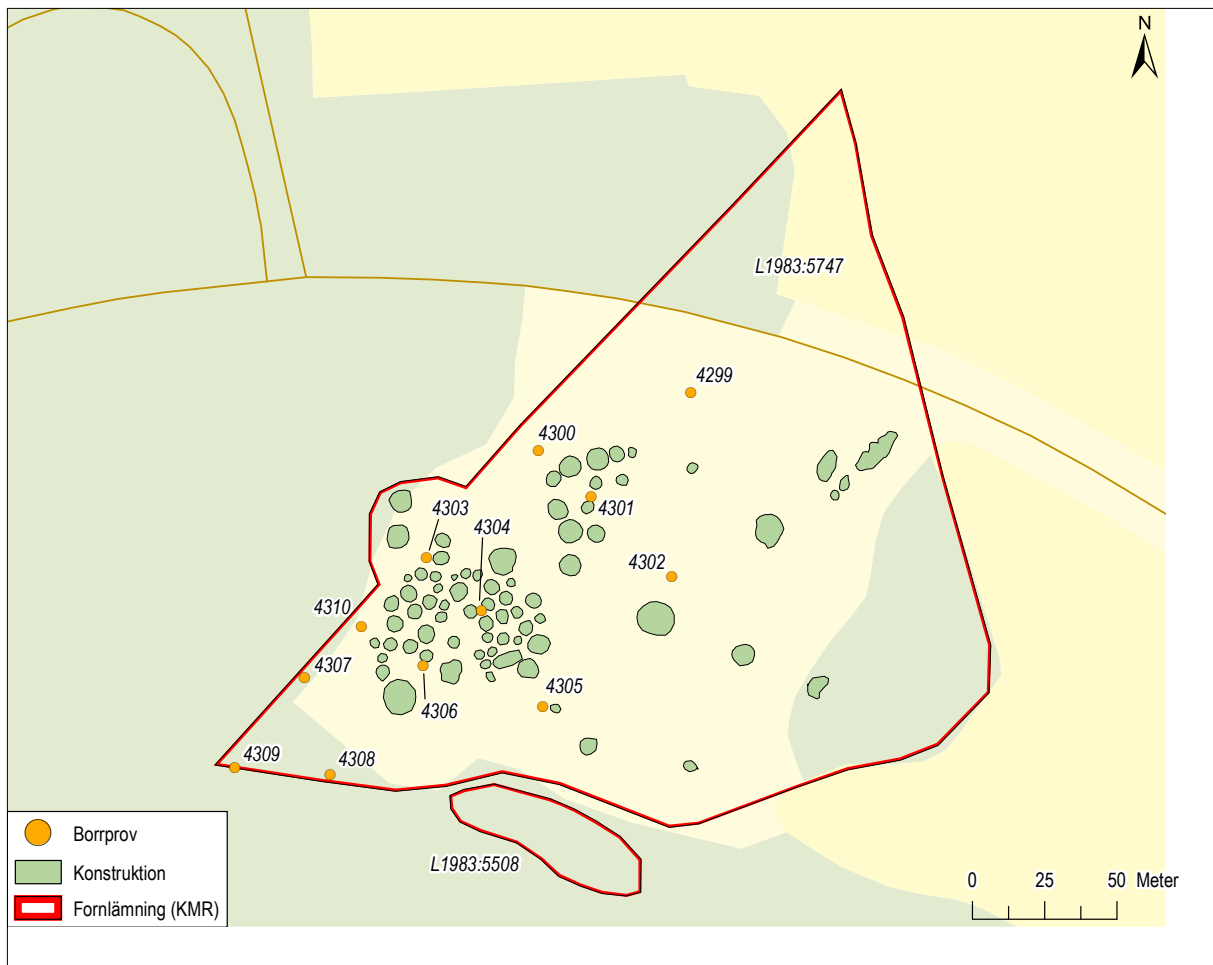
UTFÖRANDE OCH RESULTAT

Arbetsföretaget utfördes av Trafikverket/COWI inför anläggandet av järnväg Ostlänken. Undersökningarna utfördes genom borrhning på 11 i förväg utvalda punkter (4299–4309) samt en sent tillkommen punkt (4310) inom fornlämningsområdet (figur 3). Borrhålen mätte 0,1 meter i diameter. Ytterligare två punkter var planerade till fornlämningsområdets nordostligaste del i åkermark. Någon borrhning vid dessa punkter skedde inte i samband med schaktningsövervakningen. Vid borrhningen gjordes sonderingar för att bestämma jordlager och bergnivå. I sex av punkterna planerades installation av grundvattenrör i form av 1 tums stålrör.

Borrhningarna skedde med hjälp av en bandvagn (figur 4). Vatten användes för spolning vid borrhningen och transporterades i vattentankar med bil på ett släp in i området. Vid arbetet anvisades transport-

vägar för att undvika skador på fornlämningarna. Två punkter, 4304 och 4306, flyttades något för att de var placerade i eller i direkt anslutning till gravar. Vid punkt 4299 fanns ingen synlig fornlämning, men punkten flyttades för säkerhets skull 2,5 meter åt sydväst till platsen för ett tidigare utredningsschakt och till den östra delen av schaktet som var tomt på anläggningar.

Samtliga sonderingar innehöll i den översta skiktet sand eller grusig sand. Några sonderingar innehöll enbart sand ner till berg, medan andra sonderingar även innehöll sten. Borrjupet ner till fast berg varierade från cirka 1 meter till 18 meter. Inga fornlämningar eller fynd påträffades vid provborrningarna. Det uppstod inte heller några skador på fornlämningarna i samband med maskintransporterna inom fornlämningsområdet.

Figur 3. Borrpunkterna med numrering inom fornlämningsområdet. Nästan samtliga ovan mark synliga konstruktioner karterades i fält, vilket inbegriper högar, stensättningar, skärvestenshögar och andra stenkonstruktioner. Konstruktioner som inte karterades var främst stensträngar och röjningsrösen i den östra delen av fornlämningen. Mot bakgrund av Fastighetskartan. Skala 1:2 500.

Figur 4. Borrning vid punkt 4299 i ett igenlagt schakt från utredningsgrävningen. Foto från sydväst.

REFERENSER

Litteratur

HJULSTRÖM, B. 2019. *Ostlänken. Stäcken Vretstugan – Nyköpings kommungräns, Bogsta, Tystberga och Lästringe socknar, Södermanlands län*. Arkeologisk utredning, etapp 2. Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3205.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3250
Länsstyrelsens dnr:	431-1090-2019
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2019-02-25
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Södermanland
Beställare:	Trafikverket/COWI
Uppdragsnr i Fornreg:	201900468
Län:	Södermanland
Landskap:	Södermanland
Kommun:	Nyköping
Socken:	Tystberga
Fastighetsbeteckning:	Tystberga-Rogsta 1:14
Berörda fornlämningar, KMR:	L1983:5747 och L1983:5508
Berörda fornlämningar, FMIS:	RAÄ-nr Tystberga 69:1 och RAÄ-nr Tystberga 232:1
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning och särskild åtgärd i form av arkeologisk kontroll
Utförandetid, fältarbete:	20190522 – 20190528
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare:	Peter Sillén
Rapportansvarig:	Peter Sillén
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Johan Blidmo
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till både lämnings-nr (KMR) och RAÄ-nr (FMIS) i text men enbart lämnings-nr i kartor.

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3250